

CCR: Publicarea declarațiilor de avere expune persoanele respective unei atenții publice nejustificate; e invocat pericolul AI

Publicarea declarațiilor de avere expune persoanele care au această obligație 'unei nejustificate atenții publice', fiindu-le afectată viața privată prin dezvaluirea unor date cu caracter personal, susține Curtea Constituțională.

De asemenea, Curtea spune că există riscul folosirii inteligenței artificiale (AI) la prelucrarea 'în masă' a datelor cu caracter personal, ceea ce face posibilă crearea unor tipare comportamentale personalizate care 'desconsideră demnitatea umană'.

Curtea Constituțională a publicat miercuri motivarea deciziei din 29 mai prin care a stabilit că este interzis ca declarațiile de avere și interese să mai fie publicate pe site-ul Agenției Naționale de Integritate sau pe paginile online ale altor instituții publice, iar aceste declarații nu mai trebuie să cuprindă veniturile și bunurile soților și copiilor.

Referitor la partea privind publicarea declarațiilor de avere, Curtea Constituțională invocă posibila utilizare a inteligenței artificiale în prelucrarea informațiilor, fapt ce ar afecta viața privată a demnitarilor și funcționarilor.

'Textul Constituției se opune unei prelucrări în masă a datelor cu caracter personal, prin publicarea declarațiilor de avere cu consecința expunerii persoanei unei nejustificate atenții publice. Curtea subliniază că dezvoltarea tehnologiilor de inteligență artificială face posibilă crearea unor modele și tipare comportamentale personalizate în raport cu fiecare declarant în parte, ceea ce, coroborat cu abundența informațiilor private devalate, prin efectul legii, în spațiul public, prezintă un risc în sensul desconsiderării demnității umane și a individualității persoanei, fragilizând până la anulare protecția constituțională de care aceasta trebuie să se bucure în privința vieții sale private', se arată în motivarea CCR.

Curtea menționează că, în UE, din cele 27 de state membre, doar 10 impun membrilor parlamentelor naționale să își declare averea (Belgia, Bulgaria, Grecia, Franța, Italia, Cipru, Lituania, Polonia, Portugalia și Slovenia), iar dintre acestea doar în șapte state datele sunt făcute publice total sau parțial.

De exemplu: în Belgia - declarația de avere se păstrează în plic închis; în Franța - declarația de avere este nepublică, cu excepția celei a membrilor Guvernului, a senatorilor, a deputaților, a membrilor Parlamentului European, a membrilor Colegiului Înaltei Autorități pentru Transparența Vieții Publice, a președintelui Republicii, a candidaților la funcția de președinte; în Germania - nu există obligația funcționarilor publici de a-și declara averea; în Portugalia - declarația de avere poate fi consultată în mod liber de orice cetățean; în Slovenia - declarația de avere este disponibilă public în partea referitoare la veniturile și bunurile obținute în perioada ocupării unei funcții publice sau a desfășurării unei activități și în termen de un an de la încetarea funcției sau activității.

CCR amintește că obligativitatea declarării averilor a fost introdusă în anul 2010 în scopul prevenirii corupției și asigurării transparenței vieții politice din perspectiva modului de acumulare a averilor de către persoane aflate în poziții de decizie în cadrul aparatului statal.

Pe de altă parte, CCR consideră că nu este necesar ca aceste declarații de avere să fie publicate pe site-ul ANI, în condițiile în care această instituție a fost înființată tocmai în vederea asigurării integrității în exercitarea demnităților și funcțiilor publice și prevenirii corupției instituționale.

'Ca atare, posibilitatea ca orice persoana sa acceseze aspecte detaliate ale situației financiare și materiale ale declarantului și familiei acestuia determina o fragilizare a securității persoanei, dar și a demnității sale, recunoscuta în art.1 alin.(3) și (5) din Legea fundamentală, precum și a universului personal ce configurează viața privată și de familie a acestuia, contrar art.26 din Constituție, revelând, prin informațiile furnizate, caracteristici ale persoanei referitoare la obiceiurile de viață, deduse din felul în care utilizează veniturile pe care le obține, modul în care le investește sau le economisește evidențiind fațete deosebite de personale din viața acestuia, care ar trebui să fie protejate din perspectiva datelor cu caracter personal', explică CCR.

Ca exemplu, Curtea remarcă faptul că, prin accesarea declarației de avere, se poate afla public starea civilă a persoanei (casătorie/divorț, inclusiv modul în care s-a realizat partajul), regimul matrimonial aplicabil, dacă persoana respectivă are sau nu copii, inițiala numelui tatălui declarantului (deși textul legii nu impune acest lucru, formatul electronic al declarației obligă declarantul să indice și acest aspect al vieții sale private, pe care poate că declarantul nu dorește să îl expună dacă paternitatea nu a fost stabilită/a fost tagaduită, actele de stare civilă nu cuprind nicio mențiune cu privire la rubrica 'Tatăl'), numele rudelor de gradul I sau II dacă acestea oferă un cadou/beneficiu 'neuzual' (legea ajungând să stabilească, astfel, ceea ce este sau nu uzual în raporturile de familie) sau adresa de domiciliu (referitor la care, deși se declară, legea nu prevede expres obligația anonimizării sale, cu toate că, în practică, se anonimiza această informație).

'Mai mult, prin elementele sale de conținut, declarația de avere aduce atingere dreptului la viața privată a unor terțe persoane, carora declarantul este obligat să le deoaie public numele (exemplificativ se reține: numele persoanei către care declarantul a înstrăinat bunuri mobile a căror valoare depășește 3.000 de euro fiecare și bunuri imobile înstrăinate în ultimele 12 luni, numele eventualilor coproprietari ai bunurilor imobile deținute, numele persoanei fizice beneficiare a unui împrumut din partea declarantului sau numele persoanei fizice care a acordat declarantului un împrumut', se mai arată în motivare.

În opinia judecătorilor, livrarea unei cantități excesive și în masă de date cu caracter personal în spațiul public, pe internet, expune declarantului unei atenții publice nerezonabile, 'creând o vulnerabilitate din perspectiva protecției dreptului la viața privată al acestora'.

În continuare, CCR face o distincție între funcționarii numiți prin concurs și demnitarii aleși prin vot.

'Curtea reține că, în principiu, persoanele care au, potrivit legii, obligația de a depune anual declarații de avere sunt fie numite în respectivele funcții, prin concurs/examen, fie numite printr-o decizie politică a unei autorități ori alese prin vot de către cetățeni. În cazul acestora din urmă, datorită caracterului electiv al funcției deținute sau a naturii deciziei politice de numire, Curtea consideră că este justificat un control al publicului, pe considerentul că persoana respectivă a fost propulsată într-o funcție de demnitate publică prin alegere sau numire politică. În schimb, în ceea ce privește funcțiile obținute prin concurs/examen o astfel de expunere publică nu își găsește justificarea, din moment ce există posibilități legale pentru evaluarea declarației de avere depuse', mai spune documentul CCR.

Curtea subliniază că sistemul românesc privind regimul declarațiilor de avere este unul 'dintre cele mai intruzive în privința vieții private din spațiul european, oferind cele mai puține garanții de protecție a acesteia'.

'Toate considerentele mai sus dezvoltate pledează nu pentru eliminarea obligației persoanelor prevăzute de lege de a da declarații de avere, ci doar pentru ca aceste declarații să nu mai fie publice, urmând ca ele să fie înaintate Agenției Naționale de Integritate, care să le gestioneze potrivit competențelor prevăzute de lege', este concluzia Curții Constituționale.